

DOMÁCE NÁSILIE Z POHĽADU ADVOKÁTA

BRONISLAVA PAVELKOVÁ

Bratislavská vysoká škola práva, Fakulta práva, Bratislava, Slovensko

Abstract in original language

N/A

Key words in original language

N/A

Abstract

N/A

Key words

N/A

Téma tohto príspevku predstavovala pre mňa ako prednášajúceho výzvu najmä s ohľadom na potrebu nájsť nový uhol pohľadu na problematiku domáceho násilia, úplne odlišný od uhla pohľadu, ktorý svojim poslucháčom prezentuje vedecký a výskumný pracovník. Vedecká práca vychádza z analýzy právnej úpravy, hľadania jej nepresností a formulovania záverov de lege ferenda. Advokát však neformuluje závery a zmyslom jeho práce nie je odhaľovať vady právnej úpravy. Nepomôže to riadnemu výkonu jeho práce. On musí „za pochodu“ pracovať s takou právnou úpravou, aká je aktuálne k dispozícii a využívať ju v záujme klienta. Nemôže rezignovať na aplikáciu vadného zákona.

Zároveň chcem zúžiť tému príspevku len na uhol pohľadu civilného advokáta, teda takého, ktorý sa pri advokátskej praxi venuje výlučne súkromnému právu. Príspevok úplne opomína uhol pohľadu, ktorý v problematike domáceho násilia vidí advokát, venujúci sa trestnému právu, nakoľko táto matéria je sama osebe príliš široká na samostatné vystúpenie.

Ktoré subjekty domáceho násilia teda môžu byť potencionálnym klientom civilného advokáta? Do úvahy prichádza zastupovanie obetí domáceho násilia, zastupovanie útočníkov a zastupovanie osôb obviňovaných z násilia. Podľa predpisov Slovenskej advokátskej komory neexistuje povinnosť advokáta prípad prevziať. Dôvod odmietnutia by však nemal spočívať v skutočnosti, že sa mu morálne prieči určitého klienta zastupovať. Ak advokát po prevzatí prípadu, to znamená počas zastupovania zistí, že klient mu pri opise prípadu „modifikoval“ realitu, môže zastupovanie vypovedať z dôvodu straty dôvery¹. Jeho rozhodnutie však komplikuje skutočnosť, že

---

¹ § 5 ods. 3 posledná veta Advokátskeho poriadku

advokát sám bez súhlasu klienta nemôže aktívne preverovať pravdivosť alebo nepravdivosť tvrdení klienta² ani dôkazov, ktoré mu klient predloží na použitie³. Takže je vylúčené, aby aktívne vyhľadával pravdu, ktorá by mu mohla uľahčiť rozhodnutie o tom, či zastupovanie prevezme alebo nie. Táto morálna dilema sa môže týkať jednak zastupovania osôb, ktoré sa prezentujú ako obeť domáceho násillia, ale aj osôb, ktoré sú obviňované z toho, že násillie v rodine realizujú. Samozrejme nemožno vylúčiť ani variantu, podľa ktorej advokát nebude mať zábrany zastupovať klienta bez ohľadu na akékoľvek zistenia. Jediné, čo advokát riskuje v prípade, ak prevezme zastupovanie násillníka, je jeho dobré meno. Spektrum klientov charakterizuje osobu advokáta a formuje názor sudcov na advokáta a výkon jeho činnosti. Podobne potom názor sudcov na právneho zástupcu formuje ich náhľad na klienta a kauzu. Z hľadiska predpisov stavovskej organizácie je právo advokáta prijať poverenie na zastupovanie obmedzené povinnosťou dbať pri rozhodovaní o zastúpení na to, aby nedošlo k zníženiu dôstojnosti advokátskeho stavu. Zároveň možno pri zastupovaní použiť len prostriedky, ktoré sú v súlade so všeobecne záväznými prepismi, dobrými mravmi a zásadami slušného správania sa⁴.

Čo je potom morálnou povinnosťou advokáta v prípade, ak vidí, že potencionálny klient je násillník s nesprávnym vzorcom správania alebo „falošná“ obeť? Nemôže ňou byť povinnosť plnú moc vypovedať, resp. odstúpiť od zmluvy o zastupovaní, pretože každý má právo na obhajobu a právo na právne zastúpenie. Takúto povinnosť by bolo možné vyvodíť len vtedy, ak by zastupovanie znížovalo dôstojnosť advokátskeho stavu, čo však je prakticky ťažko predstaviteľné. Vystáva otázka, či je morálnou povinnosťou advokáta upozorniť klienta na prípadné negatívne aspekty alebo následky jeho správania. Samozrejme za predpokladu, že ich advokát dokáže rozoznať a správne vyhodnotiť. Žiaden z uvedených prípadov predpisy stavovskej organizácie neriešia a zostáva výlučne v kompetencii advokáta, ako sa rozhodne o ďalšom postupe. Každopádne však platí povinnosť advokáta využívať na prospech klienta všetky svoje vedomosti a skúsenosti, skutkové a právne argumenty a možnosti dané právnym

---

² § 5 ods. 3 Advokátskeho poriadku: „Advokát nie je oprávnený bez súhlasu klienta overovať pravdivosť alebo úplnosť skutkových informácií poskytnutých klientom. Ak má o ich pravdivosti alebo úplnosti dôvodné pochybnosti, poučí klienta o možných právnych dôsledkoch takto získanej informácie; možnosť odstúpiť od zmluvy o poskytovaní právnych služieb nie je tým dotknutá.“

³ § 5 ods. 1 Advokátskeho poriadku: „Pri poskytovaní právnych služieb je prvoradý záujem klienta.“

⁴ § 2 ods. 4 Advokátskeho poriadku

poriadkom⁵, ako aj povinnosť chrániť v prvom rade záujem klienta, ktorého oprávnené záujmy majú prednosť pred inými záujmami advokáta, ako aj pred jeho ohľadom na iných advokátov⁶. Tieto pravidlá stavajú základný rámec pre výkon povolania advokáta.

Ďalšou súvisiacou problematikou je okruh káuz, ktoré sa týkajú domáceho násillia. Môžu mať rozličnú podobu a formy. Najčastejšie je domáce násillie stotožňované s fyzickým, resp. psychickým násillím medzi dospelými partnermi. Niekedy však násillie nemá len takúto exaktnú formu. Osobitným druhom násillia v rodine je ekonomické násillie medzi manželmi, realizujúce sa napríklad nerovnomernou životnou úrovňou, zanedbávaním vyživovacej povinnosti, obmedzovaním prístupu k spoločnému majetku apod. Toto predstavuje celé množstvo potencionálnych káuz, ktoré bude potrebné riešiť. Násillie v rodine predstavuje tiež manipulácia psychiky dieťaťa, jeho podrobovanie psychického tlaku, ohrozovanie jeho riadneho vývinu syndrómom zavrhnutého rodiča v poručenských konaniach, vedených v súvislosti s rozhodovaním o zverení do osobnej starostlivosti alebo o úprave styku s dieťaťom. Samozrejme, časť agendy predstavujú aj prípady vylúčenia z užívania spoločného bytu alebo domu, v ktorých žaloba smeruje proti agresorovi – spoluvlastníkovi, resp. spolunájomcovi bytu.

Z tohto uhla pohľadu možno skonštatovať, že – napriek niekoľkým doplneniam právnej úpravy ochrany pred domácim násillím, eviduje aplikačná prax mnoho vážnych medzier. Veľmi konkrétnym príkladom môže byť prípad z Banskej Bystrice, kde paradoxne obeťou domáceho násillia je rodič a starí rodičia a jeho páchatelom plnoleté dieťa. S medzigeneračným násillím súkromné právo výslovne nepočíta vôbec. Občiansky zákonník chráni pred domácim násillím spoluvlastníka nehnuteľnosti v BSM, resp. spoločného nájomcu. Podľa ust. § 146 ods. 2 a § 705a môžu byť tieto osoby „vykázané“ súdom z užívania veci, ak vytvorili prostredie neznesiteľné pre spolužitie v spoločnom byte alebo dome násillným správaním voči manželovi alebo inej blízkej osobe. Dieťa však žije v domácnosti s rodičom len na základe práva bývania, ktoré sa odvodzuje od súhlasu vlastníka (vlastníkov veci) a ktoré vzniklo v čase, keď rodinná situácia (vek, odkázanosť i správanie dieťaťa) boli diametrálne odlišné. Jednoduchá argumentácia by nabádala k záveru, že rodič svoj súhlas s bývaním dieťaťa v takomto prípade odvolá a tento právny úkon stačí k tomu, aby dieťaťu právny titul bývania zanikol a bolo povinné byt opustiť. Prax to však zďaleka nechápe takto jednoducho. Prvým problémom môže byť naplnenie požiadavky, aby súhlas odvolali obaja spoluvlastníci, ak je byt (dom) v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov. Za predpokladu, že rodičia spolu riadne žijú ako manželia, by táto skutočnosť

---

⁵ § 2 ods. 1 Advokátskeho poriadku

⁶ § 5 ods. 1 Advokátskeho poriadku

nemusela predstavovať vážnejší problém. Ak však ide o rozvrátenú rodinu, potom je pravdepodobné, že druhý z rodičov nebude postupovať proti vadnému správaniu dieťaťa, práve naopak – naplňajúc ciele vlastnej „pomsty“ druhému manželovi bude dieťa v agresívnom správaní podporovať napríklad aj vytváraním priestoru na agresiu. Preto svoj súhlas s bývaním neodvolá. Navyiac ani v prípade, ak súhlas jediného vlastníka nehnuteľnosti, resp. oboch spoluvlastníkov bude platne odvolaný, nemusí to rodičom zaručiť, že dieťa – agresor bude povinné domácnosť opustiť. Judikatúra totiž chráni právo dieťaťa bývať „u svojich rodičov“ i po plnoletosti, pričom argumentuje spoluzodpovednosťou rodičov za výchovu dieťaťa a najmä jej výsledok. Názory sudcov potom nie sú vôbec jednotné a o žalobe rodičov na „vypratanie“ nehnuteľnosti dieťaťom by v takomto prípade rozhodli rôzne – od zamietnutia žaloby z dôvodu, že dieťa nemá žiadny titul bývania až po výrok, ktorým by súd povinnosť vypratať uložil. Táto právna neistota odrážajúca vlastný názor konkrétneho konajúceho sudcu destabilizuje postavenie advokáta pri riešení prípadu. Akékoľvek vysvetľovanie totiž v klientovi neodstráni pochybnosti o kompetentnosti advokáta, ktoré naznačí sudca pri vyhlasovaní rozsudku napríklad tým, že vec označí ako „žalovanú nesprávnym spôsobom“

Ďalším problémom eliminácie domáceho násillia je fakt, že zákon neposkytuje ochranu pred násillím vlastníka nehnuteľnosti, v ktorej rodina býva. Konkrétne v prípadoch, keď je rodinné obydlie výlučným vlastníctvom len jedného manžela. Napriek európskym prameňom⁷ (s aspoň morálnou záväznosťou) sú práva manžela – nevlastníka chránené len veľmi slabo. Slovenská prax je pomerne jednoznačná, pokiaľ sa týka odpovede takémuto manželovi, postihnutému rodinným násillím: „Odstáhujte sa. Nie ste tam doma, je to jeho byt alebo dom. Nemôžete nič urobiť“. Zotrvávanie v takejto domácnosti majú súdy, resp. orgány činné v trestnom konaní ešte tendenciu chápať ako „provokovanie“, v lepšom prípade „koledovanie si“ o násillie. Vôbec neberú do úvahy fakt, že druhý manžel nemusí byť schopný zabezpečiť si bývanie inak a to napríklad z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov. Alebo nechce rodinné obydlie opustiť kvôli deťom, ktoré nemôžu alebo nechcú opustiť druhého rodiča. Judikatúra sa už v roku 1978 vysporiadala s právnym titulom, na základe ktorého je jeden z manželov za trvania manželstva oprávnený užívať na bývanie nehnuteľnosť vo vlastníctve druhého manžela⁸ a to tak, že z ustanovenia o povinnosti manželov žiť spolu, uspokojovať spolu potreby rodiny a vyživovať sa navzájom možno vyvodíť povinnosť manžela – vlastníka nehnuteľnosti užívanie svojho domu alebo bytu druhému manželovi, resp. rodine ako celku. Avšak titul bývania zanikne so zánikom manželstva a vlastník

---

⁷ Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy o právach manželov, týkajúcich sa využívania rodinného bytu a užívania zariadenia domácnosti č. 15/1981.

⁸ R 14/1978

nehnuteľnosti sa potom môže domáhať vypratania domu alebo bytu podľa ust. § 126 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Právo bývania ale prax nestotožňuje s právom bývať nerušene a pokojne. Pokiaľ aj súdy akceptujú povinnosť vlastníka nehnuteľnosti strpieť užívanie rodinného obydlia druhým manželom, neposkytuje mu tento právny titul ochranu pred násilím zo strany vlastníka, ktorý nemôže byť vykázaný zo svojho vlastného domu alebo bytu v prospech nevlastníka. Takúto širokú ochranu právny poriadok neposkytuje proti vlastníkovi nikomu.

A v prípade, ak manžel – ktorý je výlučným vlastníkom domu resp. bytu tvoriaceho rodinné obydlie, vyhodí druhého manžela z tohto domu alebo bytu, neexistuje možnosť ani zabezpečiť „vyhodenému“ manželovi právo vziať si v krátkom časovom slede svoje osobné veci. Predbežné opatrenia s týmto obsahom súdy zamietajú dôvodiac „možnosťou prejedikovať v takomto prípade vydaním predbežného opatrenia rozhodnutie vo veci samej alebo ochranou vlastníctva“. Je logické, že práva bývania sa v takomto faktickom stave už nebude domáhať nikto. Súdy by ho ani nepriznali, vlastnícke právo totiž chápu ako prioritné a na tento ich postoj nemá príliš vplyv ani inak správna a logická argumentácia., že život, zdravie a súkromie Ústava SR chráni v článkoch, ktoré predchádzajú článku 20 (venovanému vlastníctvu) a teda je logické, že právny poriadok uprednostňuje tieto osobnostné práva pred najširším vecným právom. Navyiac sa do rozhodovania sporov v súvislosti s domácim násilím mnohokrát premieta názor o spolupričinení obeť.

Najväčším praktickým problémom ochrany pred domácim násilím je ale unesenie dôkazného bremena v konaní pred súdom. Domáce násilie sa nepácha verejne. Nebýva zachytené na kamerách, pokiaľ má svedkov, potom sú to buď deti alebo iní rodinní príslušníci, ktorých „vierohodnosť“ býva v konaní logicky spochybňovaná druhou stranou. Lekárska správa o ošetrení konštatuje existenciu alebo intenzitu poranení, nie ale ich páchatel'a, resp. spôsob vzniku. Výrečným dôkazným prostriedkom je spôsob správania sa účastníka na pojednávaní, ktorý má súd tiež zohľadniť ako dôkaz. Advokátovi často nezostáva iné, než vystupovať tak, aby protistranu k agresii vyprovokoval. Riskuje pritom sám, pretože agresor následne môže obrátiť útoky aj voči nemu. Protistrany v konaní často využívajú možnosť sťažovať sa na postup alebo osobu advokáta podľa disciplinárneho poriadku Slovenskej advokátskej komory. Podľa týchto predpisov komora so sťažnosťou protistrany nakladá rovnako ako so sťažnosťou klienta a to bez ohľadu na jej obsah. Oddelenie sťažností SAK prijíma, eviduje a zabezpečuje vybavovanie sťažností podaných na advokátov a zabezpečuje, aby bol sťažovateľ o postupe vybavovania sťažností vyrozumiený. Na účel posúdenia dôvodnosti sťažnosti je oddelenie sťažností oprávnené vyžiadať si od advokáta potrebné podklady a vyjadrenia⁹ a to v krátkych, obvykle 7 dňových lehotách. Advokát tak

---

⁹ § 2 ods. 1 Disciplinárneho poriadku SAK

často na úkor práce v prospech iných klientov márne čas vyjadrovaním sa k sťažnosti protistrany, ktorá za vadný výkon jeho práce považuje akékoľvek kroky, ktoré v prospech svojho klienta urobil. Pokiaľ sa advokát v určenej lehote nevyjadrí, považuje sa to za neposkytnutie súčinnosti¹⁰ a následne disciplinárny priestupok advokáta. V dôsledku aplikácie týchto pravidiel - najmä v dôsledku nedôsledného oddelenia nakladania so sťažnosťami klientov a sťažnosťami protistrán - chýba pri výkone advokátskej činnosti podpora stavovskej organizácie. Preto v konečnom dôsledku ubúda advokátov, ktorí by boli ochotní zastupovať v kauzách rodinného násillia a to bez ohľadu na to, či sú agresormi partneri, deti, rodičia. Obchodné spory, resp. iné klasické majetkové spory totiž evokujú omnoho menšie emócie než rodinné právo a rodinnoprávne vzťahy vôbec, nehovoriac o vzťahoch, naštrbených agresiou a domácim násillím.

Súčasný právny stav teda tak z hľadiska ustanovení hmotného a procesného práva, ale i z hľadiska aplikácie predpisov stavovskej organizácie advokátov svedčí skôr v neprospech prevzatia zastupovania vo veciach domáceho násillia. Pragmaticky vzaté – pripraviť zmluvu o prevode nehnuteľností je omnoho jednoduchšie, než pustiť sa do boja s domácim agresorom.

Contact – email

advokat@pavelkova.sk

---

¹⁰ § 2 ods. 4 Disciplinárneho poriadku SAK